

הערות ותיקונים

לפירוש הרב המאירי ז"ל על תהלים

מאת

יוסף ב"ר חיים הכהן

כאשר אמרתי ב"ראש דבר" היה היתה תשוקתי ומגמתי להוציא לאור את פירושו של הרב המאירי ז"ל על תהלים שלם בתכלית השלימות ומנוקה מכל השגיאות. אבל תחלתי נכזבה. כי כשנשלח לי הספר לאחר גמר ההדפסה, ראיתי לצערי כי הרבה טעויות נשארו ונעלמו מעיני ידידי שהתנדבו להעמיס עליהם טורח ההגהה ולכן עשיתי הרשימה של הערות ותיקונים הנדפסה בסוף הספר. אמנם מלאכתי זו לא יכלה להיות שלמה מפני חוסר האמצעים הנחוצים כי הצלומים של כ"י והעתקתי היו בירושלם מקום ההדפסה. וכשזכיתי בעה"י לעלות לארצנו מן הגולה ובאה לידי העתקתי עם הצלומים, השויתי אותם עם הספר הנדפס וחיברתי את הרשימה זו השניה. טרם אכלה לא אחלף מלהביע תודתי להמבקרים שהעירוני על כמה ענינים ובפרט לידידי הח' מר יהודה פריס-חורב שקרא את כל הספר בדיוק ומצא כמה טעויות ושגיאות וטרח להגיהם.

עמוד שורה

עמוד שורה

VI	א	פרומיטשה Fromista עיר קטנה בצפונה של ספרד.	2	כג	שבמקומו, ר"ל בפירושי לקהלת.
1	ד	שהיא בכ"י, וצ"ל שהוא.	.	כח	ודרשו צ"ל ודרשו
.	טו	אמרם ז"ל (ברכות ז ע"ב) הקובע מקום לתורתו כני הרייף.	3	כז	בנצוח האויבים, כ"כ בכ"י.
.	טז	אויבים, צ"ל אויביו וכן כתוב בכ"י.	4	א	צ"ל (נחמיה ט)
.	כ	[כי למוד החכמה בימי הנעורים] כפתוח על האבן כצ"ל. את המאמר הזה סביא המחב' כטלואו בפירושו לאבות פ"ד מ"כ בשם חכמי המוסר.	.	יד	ברעיונו, בעיונו בכ"י
.	.	הערה ז, צ"ל סנהדרין צג ע"ב.	.	כט	צ"ל (שמות ב יא)
2	ד	מה שאמר הפילוסוף, הביאו באבות בשם חכמי המדות ובמשלי בשם	5	א	נראה שיש לנרום וחס לבבו עליהם או וחס לבבו אליהם, ושניהם טובים.
.	.		.	יג	ואמי צ"ל ואמרו
.	.		7	יוד	צ"ל גדול ור.ב.
.	.		8	ב	ונקראה, בכ"י ונקראת.
.	.		.	ז	לאחותו, כלומר משבט בנימן לשבט

עמ' שורה

יהודה, ואולי צריך להגיה לאחותו.
 10 כן אשר ציל אשר
 • כח מלת קבלת היא הגהת אחד מן המטהיים ואע"פ ששכח להגיה ולשנות גם מלת אינם, חשכתי שכן כתוב בכ"י ושכן כתבתי בהעתקתי ולכן הוספתי ברשימה הראשונה רק זו החיבור. ואולם אחרי שזכיתי לעלות לארצנו ויש שוב בידו צלומי כתב היר והעתקתי, רואה אני שאין צורך להגיה וכך הגירסא: אבל דוד ודניאל אינם מסין זה (כלומר אין בחיבוריהם אזהרות ותוכחות) אבל נבואות עתידות לבר ומטעם זה לא הוכנסו תהלים ופי' דניאל בחלק השני של תנ"ך ולא מטעם שכתב רד"ק.
 11 ג מלמטה: והענין אצלי, כל הפירוש למסוק הראשון הוא בניגוד לפירושי של רד"ק.
 12 ג ציל (שיא יד מז).
 • ד ציל (קהלת ח ח).
 • יג סכת, כלומר סכת אחת, או סכת רשעים או סכת הטאים או סכת לצים כאמור להלן.
 • א מלמטה נמלך, ציל נמשך.
 13 ח ציל יהנה בה.
 • יז לא יבול יש מפרשים כמו לא יפול, כך מפרש רמ"ן: גנאח וכמהו ר' יוסף קסחי בסי הגלוי דף 12 ובנו רד"ק ולא פירשו נכונה כי נבל ונפל קרובים ולא שוים הם ויש עלים שאין נושרים משנבלו אלא ישארו בענפיהם דבוקים עד שיבואו חדשים. הנכון כפי רשי

עמ' שורה

לי כמוש, כאן ועל גבל תכול שמות יח יה ונס אינו מלי בליה ובלוי כמו שפי' המאורי למיד מנחם.
 14 ה וימ פרו הנפש, זה פי' ראביע וכן להלן.
 • ח או פירושו זכרו הטוב.
 • הערה (8) וכן פירש'י ובהערה (4) ציל (במקום והכי) והכי ובמקום וה קין ציל זה קין.
 15 א או יתהפך ונו' וכן עמוד 66 שורה ה' ומדותיו מתהפכות להתהפכות המקבל. עי' פירושו לאבות דף כו.
 • יב ציל עד שיאמרו.
 • יח השנחתו, כן בכ"י וציל השנתו.
 • כב שינהנן בכ"י שאינו, ציל שזיינו כמו בעמוד 17 שורה כב.
 16 א רוב מפרשים: רשי' איע ורד"ק וכן פי' רשב"ם, עיין תוספות ר' יהודה חסיד דף בע"כ.
 • טו וימ הביאו איע וגם הטעות מלוכה תי' ממלכה.
 • • מל' ידבר (מזמור יח סח) ציל מל' דבר וכן הוא בכ"י.
 17 כב נשיקה, כן הוא בכ"י והוא שם המועל מן נושק. קשת דה"י א יב ב.
 18 כ מ די'ן גבואה, כן בכ"י ונכון הוא.
 • שוי' אהרונה: ב ד וכן לפני הארון ועי' מ' קי ושו' ב בדוכן לפני הטובח.
 19 כח אמ', בפסוק ואמר פרעה לבני.
 20 בהערה 4 ניתן המ' אל הפקיד.
 21 ח אל ה' ר"ל על ה' כלום ולא על, כן בכ"י.
 • יג וימ עיין רד"ק ושם: לאור סניך לעולם הבא.
 22 ב כלומר כן בכ"י, ציל כלי.
 • ג מל' נחיל של דבורים פירש גם רב

עמ' שורה

האי נאון מלה זו והיל כי ננונו היה
דומה לשריקת דבורים עי רדיק סי
השרשם ערי נחל.
24 יד האויבים, כן בכיי וציל האובדים.
- כנ שתנומו יסחי (דברים כג יב).
- לענין שחיה ורחיצה עי רמי יי גנאח.
- הערה 1) ציל בכיר חסד כאן.
25 כד וכן ימיני, כן בכיי.
26 כב וימ, עיין איע המביא שני הפירושים.
29 ז הפירוש הראשון הוא מ' יוסף קסחי,
עיין סי הגלוי דף 9 ושם הוזכרו גם
שאר הפירושים.
30 ה השחתם, כיצ להנקד.
31 כב וימ זו כמו אשר, רדיק.
32 יד אולי איצ הנהה ומשנה לאהרים רל
בשבועה שהוא יעשה כך.
- יט ופרחו, ציל יברחו וכן בכיי.
85 הערה 2 ללשונונו בעבור לשונונו, זו
דעת איע.
הערה 3 ציל ופירוש המיוחס לאיע
שהוא באמת פי' די משה קסחי אחיו
של רדיק ושניהם פירשו יפיה יציב
פח כמו מנחם, אבל איע פירש
יפיה ירבר.
36 יד וימ, גם רדיק מביאו בשם יימ.
- טו וימ, כך פירש ריי יי גנאח.
37 ב ציל [און] רמו.
38 א ציל מ בני העולם.
- ב משתדל, כך בכיי, אבל ציל משתכל
ונותן בצנעא.
- יג שני הפירושים למכתם במי שויט הו
באבר.
- בהערה 1 בשו'ט כ א יי נמצא כעין
פי רבנו: כספו לא נתן בנשך זה
עובדיה וגו' דיא זה שמאי והלל שלא
לסרו תורה ברמים. וגם רסותי אל

עמ' שורה

שויט סי מיא ששם הובאו כמה
עובדות ניח וצדקה בלא תקות נמול.
ואולי רצה לרמוז במלת בצנעא אל
מה שאמרו חז"ל ביב יייד עיב נותנה
ואינו יודע לסי נותנה, נוטלה ואינו
יודע ממי נוטלה שמשליכה לארנקי
של צדקה או ללשכת החשאים
(שקלים פיה טו).
89 כנ כמו ציל כלומר (ככי כלו).
40 ו על עין ביט, זה פירוש רדיק בשם
אביו ועל כלל עונותיו כפירשי והפירוש
הג' כעין איע.
5 כד ואצלי לפרש, פירוש זה הביא גם
למשלי ד טו ושם הזכיר שכבר בארו
בחבור התשובה:
41 ד הודאת, ציל הודאת.
- ה כך ניל, וכן תרגום ורשי, וימ זה
רדיק.
42 יד ציל חזקי סלעי, וכן הוא בכיי.
- יב וימ זה איע.
43 ב וימ זה רשי.
- ד וכן דעת יונתן [בן עזיאל].
- יג (שיב כב יב).
- הערה 3) והרניזם.
44 ח וחכל ציל והכל.
45 ז יכולו יתבלבלו. עיין סי הגלוי לריקים
דף 12 השנת בנימן.
46 יא כשלום, פירושו כמו בשלמא בגמרא.
47 כ ציל והמפורסם והמוקש והמקובל.
וכן הוא מונה להלן דף 255 ובפירושו
למשלי טז ד (דף 167 ברפוס פיורדא).
- בהערה 5) ציל: היה ציל אחד מני
כי רק ני הוא מונה, אמנם למטה
משורה כו עד כח מסורש את המוקש
שחסר.
48 ובפרקי, ציל בפרקי.

עמי שורה

א 48 בחבורנו הנדול בתלמוד זהו מי בית

הבחורה. האמונות בפי חלקי זהו קונדרם כתב הדת.

ט ציל: החלק האי מן הסין הבי. הוא במצוות היסודיות שהשכל סורה עליהם והן נכללות במצוות הי והחלק הבי מן הסין הבי. הוא וני. הסופר טעה והשמיט כל מה שהיה לפניו מן הסין הבי עד הסין הבי, אבל בני שירות אחרונות של הרף מפורש היטב מה שחסר כאן עיי שגנת הסופר.

ל א ציל: והחלח הזי [הנקרא מצות הזי] והוא הראשון וני. ועיין לקמן דף 235 ומירושו למשלי ריש פרק ט.

ל ב בהעיר, ציל בהעזר, או בהועיל קצתם לקצתם.

50 יז פירשוהו חז"ל, עיין מי שויט מוסר זה.

יח בפסוק יחי [ארני דוד] הסלך.

51 ה ציל ולא תצטרך.

ו מוסר כב פירשוהו נבואה על אסתר עיין יוסא כט עיא ושויט וילקוט למזמי זה.

53 י אנהנו בגלות בתוך, בן הוא בכיי.

י א ציל כמו עצמותי 4.

55 יג ציל דרך [הרועה הטוב] שלא ינהי.

כב ורשן [ישעי לי כנ].

56 כז וייט, עיין פי איע.

שם בהערה 1) חצאי לבנה למחוק.

57 ד וייט, זה רי משה איג, עיין פי איע.

ז וייט, זה פי איע.

ח 3) ובדרש, ציל: ובדרש 3.

יז וייט, זה איע.

כו תחשכנה עיניהם טראות, להיכ, מוסר

כט כד.

58 ב לנגדי תמיד (מוסר טז ח).

עמי שורה

61 בא כארי, אפשר לקרות כב צור.

68 יא על אפי, פירושו להכעיס, בדרך שאנו מפרשים לא יהיה לך אלהים אחרים על פני להכעיסני וכן כתב איע כשם אחד מחכמי לב אל תכעיס ארונך והוא דואה אותך וכן פירי חזקוני אם תקבלהו עליך לאדון תדע שיהיה על פני ועל אפי, דוגמא חסם ושור ישמע בה על פני (ירמי וי ז) אם לא על פניך יברכך (איוב א יא).

יח לקראת בן בכיי, ציל לקרותם.

65 א ובמנה, כמו ובמתנה.

כד בהערה 3) בכיי כתוב ופתחת שקי ריל הנפש, אבל מה שבא אחריו שייך לפסוק יג ולכאורה השמיט הסופר כמנהגו מה שבין נפש לנפש וקל להשלים החסרון עיפ פירושו של המחבר בהקדמתו למשלי (דף II ד-ט) כי שק בדרך נסתר הוא רמו על החוסר והנוף באופן זה: ופתחת שקי, ריל הנפש [בהתפתחה מן הנוף תתאזר בשמחה אמיתית. למען יזמרך כבוד ריל הנפש] כמו ויגל כבודי.

67 כז שיה, ציל שייב.

74 ח ציל שאו טרוס... וראו מי ברא אלה (ישעי ט כז)

75 הערה 3) הר ל ת, כיכ בגליון, וביריק כתוב ה ד רך

76 ח טאמרם (אבות פ-ג כ).

כב ציל חסרות... צורתו.

כד ציל צרכי חסרה.

77 ו ציל למה (ב 60).

יז ציל עין זה לזה.

יח ולא יכלו רביו לשלום (בראשית לו ד)

78 ב ציל שציל ומראים ניכיל על פיהם (ריל ששתנכלים בדבירהם).

עמי שורה

עמי שורה

78 ד על בן בכי וציל כל
 79 כד יטבל טובה בן בכי ציל טובתם סי הצלחת.
 כח על נלות בן בכי ציל עה התנלות.
 82 במסוק בעת צרה.
 83 אמ על יו להזכיר, כך בכי.
 84 וז ונסית, בכי ונסות.
 85 יא תשוקתי כיכ בכי, ואולי ציל יתיקתי אכן במסור סב סי היסיה סיחלת ובמסור סה תוחלת.
 86 יא סכף האויבים בכי.
 87 א וכן ענין בכי.
 כ לעשותו בן בכי וציל לעשות.
 89 להערה 1: נראה שהיה ררש זה כאן בשויט ונשטט כי עוד נמצא שם רמו לזה. וזה לשוני (שויט המוס ורשא תרגל) מה תשתתחתי נפשי... כי עוד אודנו כבראשונה יובשנים [ובשניה] שחורנו ונשתעברנו בשוישיענו ס; העכום ישועה שאין אחריה שיעבור; וכך פירושו: כמו שהודינו לו בנאולה הראשונה מנלות בכל ובנאולה השניה מנלות יין שאחריהם חורנו ונשתעברנו. כן עוד אודנו בשוישיענו מנלות ארום ישועה שאין אחריה שעבור שתהיה ישועת פניו כלומר ישועה מאתו יתי לברו 1). שם הערה 6) כך פי איע ואחריו רדיק.
 90 : ציל לצלמיהם [והם סתים].
 91 ב מלמטה: נלויה כיכ בכי וציל תלויה.
 ה מלמלה: נמשך לזה [שלמניו].
 92 ה הרענו או הרענונו.
 95 יג כעין זה כתב המחבר בפירושו למשלי
 1) הערת הרב רי חיים יהודה עהרנרייך ב.אוצר החיים.

כו (דף 57 ד-ס) ורובל דרשו וידה את ריח בנדינו מלטר שריח בנדוניהם של צדיקים טעין העולם הבא. ובנינוד לזה בתנחומא פי תולדות סי טז (הוצאת רש"ב): היה צריך לומר ראה ריח בנדי בני, אלא אומר לו ראה ריח בני, מלמר שריחו (ציל שריחם) של צדיקים מעוה-ב.
 96 כא חומר זה הנהת אלמוני, אבל בכי ישנו חומר ונכון הוא כי בן כתב המחבר בהקדמה לפירושו על משלי (דף IV ד-ס): כל מקבל שמע יזכיר כלשון נקבה, ולכן כשירמו על החומר והנפש יקרא החומר נקבה והשכל בלי זכר עיש.
 כה השנחותיה, בן בכי ואולי ציל השנתייה
 98 קרא, ציל [בן] קרא.
 יז בעיר, ציל ובקיר.
 99 הערה 2) ציל בהגרת, בן בכי.
 102 ח לעווב, בכי ולעווב.
 כהערה 1) והוא אבדן. ציל עם אבדן.
 יג כמו שור [תנחמיה].
 103 ו ציל (שיב יב ונ).
 106 ח ציל חטאתך [לא תמות], לא הבטיחו ונז.
 107 ד ציל (b 74).
 108 ט הבית וכן נד: נכוכרנאצר, בן בכי
 109 ב עמו, ציל עמו.
 111 ג מחמאות, הפתה בסם במקום הצרי- כך פי. רי יונה אכן נ'נאח עיפ התרנום והפירוש השני הוא פירשי ושני הפירושים סביא גם רדיק כסי השרשים ובפירושו הארוך, אבל בס' הקצר ישנו חסרון כמו שהעיר כבר לפני מאת שנה שדיל בכי חיה.
 112 א לוי, בן בכי ונכון הוא וטוב להגיה

עמ' שורה	עמ' שורה
• כמ ציל והמישור.	להיות במקום ולהיות. ופירוש זה
• בהערה 2 ותשוקקה ציל שוקק בו	בניגוד לפי רדיק.
(ישע'י לנ ד).	הערה 6 ציל ועל כן כתוב באלף
126 א ציל מעוטפים, כן בכ"י	דלת (השם).
• ד ציל הדברים.	114 הערה 8 כחוש, ציל בחוש.
• טו רוב ציל כרוב.	115 הערה 2 שוי א ציל יש בדרכי,
• טז בנסע ציל כנמע.	ובשורה 2 וזה הפסוק מהם, ובשורה
127 נ משונות, בכ"י משתנות.	ה כתוב בכ"י: וכן במשנה הפיאה
• יד מעל, בכ"י עול.	והאו (סוף שורה) משיבינו ציל
• כ שיש, ציל שישיח וכן בכ"י.	הפיאה והאזוב משיבינו, וכן
• כא בכל, ציל הכל.	כתב רדיק בפירושו הארוך לפסוק זה
• כד ציל יראו בלא הסגר כי כן בכ"י.	ואין זה במשנה אלא בתוספתא מעשר
• כה ציל בשמך	ראשון פ"א 81/18, ועין מה שכתב על
• כו ציל או שם מלת.	זה הגי' ר' שאול ליברמן בספרו תוספת
128 הערה 1) זה פי' איע ושם הראות	ראשונים.
הנבורה.	117 א מלמטה ציל שתשוב במקום שתשיב.
• הערה 2) בסופה: ות רני לרוכב	• בהערה 8) ציל ב"ר עד וילקוט שמואל
כמו ליושב.	ר' קמו.
129 ו ריל שהיה ההר בוער באש. (הרב	118 ד : ונסתה, כיכ בכ"י, ואולי ציל ונסתה.
פי' זה סיני כתרנומו) בהערה 4 ציל	• יח : לכם, ציל שכם, כן בכ"י.
כנוה תי בנוה.	• יט : כחצנו, ציל כחצני וכן בכ"י
130 יח אותנו בגלות, כך בכ"י.	• כ שהיא, שהוא בכ"י.
• הערה 5 : י"א כי הם דכ"ר בני	119 ו עתת, וציל עתה.
אדם (א"ע).	ח ציל (שם לנ ו)
131 נ שדרך, ציל שכרך.	120 ט לשונך, לשונך בפסוק.
• ח בוקעין כך הגי': סנחות קנ ע"ב	121 ב פירשן, ציל פירושו.
בכל כ"י (עין ר"ס) וברספין הגי'	122 ינ ורבו, ציל וכנו וכיכ בכ"י.
ישקעין, ובתוספתא עדיות פ"ג (469/20)	124 ז היתה, ציל היותה.
מסקעין או משקעין.	• ט וי"ם (וכן פירש"י).
133 ד לטבע [בן] ויון.	• יג תואר כלום, לך
• יא שלא כמנהג, עיין מ"ט עמוד 129 הערה 6).	• יל נפלאותך. ובגליון הוסיף: או הוא
• יז בסמיכות, עיין מ"ט הרב עמ' 85	מלשון דמה אליו (יחזקאל לא ח)
שוי נ' וד.	שר"ל לך נאוה התהלה. וכן פי' ר"י
• כו ולבכותה (בראשית כנ כ).	אכן גנאח לך יאתה תהלה.
• הערה 1) זה ניב.	125 יד ציל עומק הפלג כמ.
134 הערה 4) כך ניב: כמו במאכלי, כמו	• יז ציל כי על צד אמיני

עמי שורה

עמי שורה

- 143 ב סלמטה מליש בכי.
- 144 יב מקרב ירך [כלה].
- כו וטוחני בכי, ציל וטחני.
- הערה (1) בסופה: בניהון כחדא אוקידו
- הערה (6): בכי חידוש אמונת העולם.
- 145 ז וחיתם בקרשים (איוב לו יד).
- יח ציל כי מי שלח.
- הערה (1) שורה ב ציל גבולות שלא ישתתף.
- 146 ז במקום עמי ציל על, ובמקום מנחה מנוחתו.
- יב תלמוד המערה, ירושי, סוף מועד קטן (פא עיב).
- 147 ה זה ישפיל מן הראויים לה נביה וכו' בכי.
- יא ציל ואחר הנרתו ימצו שמריה.
- יג נששתני, ציל נששני.
- 148 יט או כל הכמתם תשוב הוראה לך, יש לחסוק, כי יש עליהם סימני מחיקה ונס ניב: זה אינו מן הספר.
- הערה (8) אולי ערית כמו ערנות ושקידה
- 149 כד ציל ורוחי חפש ובהערה (2) תרגי שרת.
- 150 יח ציל רמו על הירוש העולם
- בהערה (1) שוי ד ציל מיתת נפשי.
- 151 א כאלו הוא בהרק, ריל כמו נלנל ענלתי (ישעי כח כח) וגי המלין, שקול נלנל האויר, יש לחסוק כי עליהם סימני מחיקה וניב אינו מן הספר.
- וכציל: ואמר רעמך והוא משל על המהומה שהיתה בנלנל ריל בנלנלי מרכבותיהם.
- יח ציל נבורתו ונפלאותיו אשר עשה.
- כא באל, ציל האל.
- כג נאמנה את אל.
- שורה אחרונה מעשרת, ציל מעשיית.
- 153 ד מענין, ציל בענין.

- הביאו הבריה (שיב ינ ו) וברותי מה שואכל מי שיצום עם מאכל וזהו להברות את דוד ושיב: לה) ויובן על זה ואככה בצום נפשי (פסו יא). וכך מי איע: בעבור ש צום ושם טיס בעבור ששמו, בספי כב.
- 135 כג ציל שאדם ניצל בו.
- 136 מז ולא, ציל לא.
- הערה (2) מהר בראות, ציל מהרכר. בהערה זו ישנם גי פירושים על משל, האי סרדיק הבי מרשיו והגי מראביע.
- הערה (7) הרגלתי, ציל הרגלתי.
- 137 הערה (1) מריבה באה בעולם
- שם: ביר מי מקן וכאן בשויט.
- הערה (3) בכי לחסוק
- 138 ו ציל להצמיח
- ב מלמטה בכי שהרוח נושבת שם.
- 139 א ציל עשב הארץ בשדות
- שב מזמור עני שמי ה בקצת חיבורינו. כגון בפירושו לאבות על מאמר ה ינאי דף כו והלאה.
- יד ציל: כלום, לרוכ ישראלית
- טו ציל כלום, כדבר מועט עד שהוא כאין נשאר שלא שופכו אשורי לנמרי כלום נשטטו. (המסדר השמיט מה ישבין כלום לכלומ).
- להערה (3) נראה שחסרה מלת, צירק.
- 141 א ריל, ציל שריל.
- ד לא, ציל למה.
- י יוכה, ציל זכה.
- יא האמה, ציל האומה.
- יז על יודעי, ציל אל יודעי.
- כב וחקר, ציל והקרי.
- 142 כא התאודה, כפירשיו
- כב אלא, כן בכי וציל אליו (או אל אי).
- הערה (6) עובר, כן בכי, ציל נעבר.

עמי שורה

- 153 ה ציל אשר עשה להם.
- 154 י שהישיר, בכי שישיר (כמו משלו ד כה) או ציל שישיר (כמו משלי ג ו).
- 155 יא ציל מסקום לסקום.
- כה רפין, ציל רכין וכן בכי.
- שם בדרש השמיט הסופר כדרכו מה שבין מלות שוות ונוה למלאות החסרון עיפ פירשי ומי שויט וכציל: כשהיה דוד רועה היה מוציא הנדדים ומאכילן ראשי העשבים שהם רכין ואח"כ מוציא את התויסים שהם בעלי כח ומאכילן אמצען של העשבים ואח"כ מוציא את הזקנות ומאכילן השרשים, אמר הכיה ראוי זה להיות רועה של ישראל
- 157 ב על שמי בכי על שמי.
- ז למסוק ב ניב זכר ג עניינים רועה ונוהג ויושב הכרובים.
- טו צוהלות, צוהבות בכי.
- כב בכי: עשנת בתפלת עסק דיל עד מתי תעשה בתי כבעל חמה ונוי.
- כג והאף והחמה, והאף והחרי בכי.
- 158 יב שהוא, כי הוא בכי.
- כא יש משיבין המ של למיש.
- כב מססה, בן בכי, ובוקריר מכהר.
- כז נטועה ציל נטיעה.
- 160 ה וקיסתי, ציל וקבלתי בן בכי ובכין הוא.
- יא ס א מ רי בקצתם וכן בכי.
- הערה (2) בסוף ציל או שע(ברין) כפי מעשות הדודים והם בקדרות.
- 161 ה ציל לומר כי ואיב.
- ז כמעט כסדום, כמסוק העין במלת כמעט קטוצה ובאתנה ושייכה למעלה.
- טו להזויר, להזכיר בכי.
- 162 יט ציל שכל האומות.
- כב ונאמר, ציל ונאמר.
- כד'כה ציל להתסדה בשמירר.

עמי שורה

- 163 ב והוא ציל והוא.
- יא ציל ברק כוכין.
- 164 טו'טו ציל מקום מוכן לחכמה.
- כז שאשריהו, בכי שאשרי.
- 165 א בעמק ציל בעמק.
- ב שהוא ציל שהוא.
- ג ציל וישותהו.
- ד ציל [עד] לאחרונה.
- 167 • האך ציל הואך.
- יא יש כאן חסרון וכציל: בלומר חסידו להרבות בתפלה על הטאוי ולהפליג בתשובה יהוא שאמר חסיד מכל סלבי ויש: טו: ואמי כי.
- הערה (6) ציל מצאנו שנקרא א יא האל הים בא מרי דוד איש האלה.
- 168 ט כאלהי, כשאר, הכף יש למחוק.
- ב שתשעירני ציל שתסעירני.
- 169 ב לא היה, לא היתה בכי.
- 170 • חורבני ציל חורבני.
- 171 יד ציל שתים אחרות.
- כד רבים ציל רבים.
- ל ראבון נפש (דברים כח כה).
- הערה (1) ציל ועיין רשי ורדיק.
- (2) ציל בחלי (במקום בחורי).
- 172 • ציל רוסו הרבנים.
- יט להפליג להפליג בכי.
- להערה (2): יתהונו שהוא מלי הן כבר שתר מנחם יאמנה שהוא מלי מן (שהספחד אומר תמיד מן מן יגרשו עונותיו) כך פירש ריקים בסי הנלוי סי עט ושהוא דומה לערבי סינה (פירושו: בכל עת) זה מביא ריי אכן נאח בסי השרשים עי מון.
- 178 א איתן זה אברהם, הוזכר כבר עמי 10 וסקורה כיב טו עיא יעיין שהיש רבה סי כמגדל דוד וקבלת הסי החכמה

הצעות ותקונים

דלו

עמי שורה

עמי שורה

תעוז לחכם.

188 יז נסים ציל נסי

• יז ציל: (הו) עד עולם אבן

190 בהערה 5) ציל בלי מוסרי

• בנ יראו ציל ייראו

191 ד מלמטה ציל אל תקשו

• לב בנבולות ציל הנדולות

• • • ציל אף [עם] שמואל

174 ח ציל והתהוותם

• • • ציל תאטרנה יש כך בכי

• יח הנחיל ציל התחיל

• ב כפתחו ובסדרי שמואל פי יז על פתחו

• כז ציל תרום כל אחד

• זכנ בפירשי כאי ובפסיקתי לפי שרה

175 ב ציל מצאתי לי על זה

• ובילקוט לפיו ציט נמצא ל מ ע ל ה

176 ג ציל הוכחי

• ח צי יר ו יכן הביאו רש"כ בתנחומא

• כ ציל יהמה הענין כאלה

• שבו לפי חקת (ע"ש הער) היט) שמצא

• הערה 1) משהו מקדשה כך פי

• דרש זה בכאי הוסי ולא בכאי האחרים

הראב"ע ורבו פי ברשי

• שהיו לפני וכן אינו בשאר הפיסי

177 א יום למשה כמו לפני משה הביא

• התנחומא אבל ד"ק הביאו בפירושו

• ד"ק בשם ר' סעדיה גאון (כ"ח היה

• הארוך כמו שהוא בפירשי בשם

דף 82).

• התנחומא כמו שהעיד על זה כבר

179 ד מלמטה ציל תהיה כל תבלית

• יד"ל בכ"ה היה דף 82 בשנת תקצ"ח

• א ציל הנחם על עבדך

192 יז מות לפני חסדי אינם בכאי יש

180 הערה 5) שאוננה ציל שאוננה

• למחקם

• • • ציל ג"כ פירושו

• כ הל צידך להות ת"ל (תלמוד לומר)

181 יח מתפשטים בכאי אילו יש להנה

193 ה ציל שלא היה וכן בכאי

מתכתשים

• כה ציל פעולה חיה

• כז ציל ר"ל שלא תורמן

• הערה 8) ציל אלקטני והשוה מכות

• כח ציל בענין וכן שלא יקרב

• יש ע"כ קלטוהו מחיצות

182 יז ציל והעקר בדרש

195 ה סוכרים נהנים בכאי

183 ג ציל בענין

• בהערה 4) ומוציא בכאי ומפניא

• כב בעינו ציל בעינו כמו בפירשי

196 ח תוקף ציל תוקף וכן בכאי

• • • ציל ככל חפצי

197 הערה 1) זה ספירוש א"ע

• • • הערה 2) כך פירש א"ע

199 יז קורם בכאי אדם

• • • ציל ועלה ביושר

• כ ביא ציל כאן

184 יב ציל ואזיל (רה"א ע"א) ושבראו

• יורה אחזונה: מאשר ציל ומאשר

בציונו ובתכלית שלמותו

• הערה 12) וז"ל ציל אזיל

186 א ציל ואחר שבן

200 א להבינם ציל להכנסם בן בכאי

137 יא נראה להנה: ולהשקיע בלבכם

• ה ציל יוכר עיצם [הודו ודרון] כהיות

האמונות

• יא וסבתה הנלות בן בכאי ואולי ציל

• כא ציל טבע היסודות בן בכאי

• יסבת התנלות

• כז ציל יראתה הובשה

• הערה 1) ציל עד שלא בראת

עמי שורה

- ומשבראת, כן בכי ועיין שו"ט כאן סי' ד.
- שם: לבשת ביז אה, כצ"ל.
- 201 הערה 6) הקורא למי הים (עמוס ט ו').
- 202 יא צ"ל היותר מדבריים.
- יד לאחר צ"ל ואזר.
- כא צ"ל או בסיכתו כי היה.
- לא לקירות כן בכי ואולי צ"ל לקורות.
- 203 ו צ"ל ההכרחי, כן בכי.
- הערה 1) נראה שצ"ל ופי' תחת ותי' כדומטות תי' כמסתם ואזר מלת הכוכבים להוסיף [כפין]
- ובהערה 6) כשהשמים תי' כשהמים.
- 204 כד ורבותי דרשו (ולקוט נביאים ר') קטב בשם סדר עולם והוא שם סרק (יד).
- 205 כא לקיים, צ"ל לקיום.
- 207 טו ורם, צ"ל לרם.
- 208 יוד צ"ל ולהם שמים ישיבעם.
- הערה 1) ושם כתיב מדגל לדגל.
- 210 יט ורבים [כאלה].
- 211 ה מלמטה היתה צ"ל היה.
- 212 כא אשר מריתם את פי' בפסוק ובמרכי' כז (יד) כאשר מריתם פי'.
- 214 יב שם, צ"ל שום.
- יט ענויי, צ"ל ענוי.
- 215 ב תקוה, צ"ל תקנה.
- טז שירד, צ"ל יורד.
- יט צ"ל בעמקי הים (תי' בעמקיהם).
- כ צ"ל גלי הים (תי' גליהם)
- ל מחוז רל נבול כך פי' רשי וא"ע ורדיק מביאו בשם אביו במי' הישרשים
- 216 כד ואולי בהילוחו, כן בכי, ונוח להניה: ואל ובהילוחו.
- 217 א מזמור סי', כז בכי, ואין צריך לסגור הם.

עמי שורה

- ז אל, בכי על.
- כ שירכשו צ"ל שיכבשו
- 218 שורה אחרונה: כמו צ"ל כלומי
- 219 כה להאריחו בכי' להאריכו וזה נכון.
- 220 כד שתוכל, צ"ל שאוכל.
- 221 ג צ"ל כדברי הימים (א טז)
- ד • לפני [ארון] ה: מן הלויים משרתים ול הזכיר
- ה צ"ל אז נתן דוד בראש. (כך הוא לנכון עמ' 19 שו"א)
- 222 כ צ"ל מסנו דו' סופוקס יקוצו בו.
- 223 ו וקרא, צ"ל וקרא.
- יט המלך צ"ל מלך.
- כב על צ"ל אל.
- כד צ"ל אביון (מזמור קט לא).
- לא מדמים צ"ל מדמם.
- 224 טז בן נ' שנים הכיר אי"א, עיין לעיל דף 4 (הערה 1).
- 225 ז צ"ל כמציאות.
- ט צ"ל השגחתו ונמול (כמו למטה שו"י כה)
- יג על שיונחו, נראה שצ"ל ער שיונחו.
- יט רזמו על, בכי' רזמו אל.
- 226 כג וברש שירשורו (פסיקתא דף קער ע"ב, ויקרר פי' כא וישו"ט מזמור כז: דו' אורי וישעי אורי בים ימי ויאר את הלילה).
- כה שמציע צ"ל שמצוע.
- בשו' האחרונה צ"ל שהנותן.
- 227 יב צ"ל תאבד לעד.
- 228 סי' קטו שו"א צ"ל והוא ראוי [לאמר]
- 229 ח צ"ל (150 b)
- ט • איה נא.
- טו טועמים עלינו בכי'.
- 230 יא צ"ל או פי' ניהנם.
- יב צ"ל כחיי.
- יז קולי ותחונני, ותימא, מדוע לא פירש

עמ' שורה

כמו מחסי עוז עמ' 186 קולי קול תחנוני
 231 כ ההוצאה ציל ההוראה.
 232 י ציל ואמת ה' רמז על תורתנו שתקום לעולם יו"ם ואמת ה' על ייעודי ונ"י
 הערה 2) בפני מיתר או צ"ל בפני [ועצמון].
 234 ד שבאותו ציל שבאות, וכן בכ"י.
 ציל ושהיית.
 225 כז בהשגחת בכ"י, אבל ציל בהשגת.
 236 טז בהבאתם כן בכ"י ואולי ציל בהנחתם.
 237 יח השדים ציל השנים.
 ואמ' ציל כאמרו.
 רעת כנער דעת נער בכ"י.
 238 טז החברה, ציל התורה, וכן בכ"י.
 כה ציל ונערה שאינה קשורה עם בית היא לשון השחתה עיין לעיל עמ' 30 ש"י ה.
 239 ט חסר והמ' בכ"י חסר עם.
 כט ציל ונתכת כ מ"ם.
 242 ד ציל ותמשכנו.
 243 כא כרוב, בכ"י לרוב.
 244 יט ציל ואהרן מה הוא (במרכיב טו"א)
 מה רב טובך (מומר לא כ)
 245 ב מלצים, מנעתי בכ"י.
 יז ציל לשנותה והוא משל כשבועה.
 כ תפלתי ציל תפלותי.
 כז נטה את ירך (שמות ט כב).
 ל ציל סכל עסקי העולם לעשות ת קיך בשביל.
 246 יט שנוי כך בכ"י ונראה שצ"ל כנוי.
 כט ציל לא עשקתי שום אדם.
 247 י בתורה, ציל התורה.
 ככ תפילו (מ"ב ג יט).
 כה נראה שצ"ל אותם [שהפרו תורתך כד']
 248 הערה 1) החוקים, הסונים בכ"י.
 249 יב כה' ציל כה.

עמ' שורה

250 כב (כך פי' ראביע ורדיק), בא הנה עיי שגת המסדר ומקומו למטה בתוך ההערות.
 251 הערה 1) ניב: ובש"י ד: באמונותיהם וברעותיה.
 252 יד ציל ומה יוסיף לך לשון רמיה.
 254 יא ציל על בשורת
 כו שלא, ציל אל א, כן בכ"י וכן כתבתי.
 256 ז-ח שירמה עד בנלות למחוק.
 להערה 1) יש להוסיף: ועיין עמ' 96 ועמ' 186 פירושו של הרב על מחסי עוז.
 257 טז עכ צ"ל עם.
 259 טז לא יב א, בן כתוב בכ"י.
 כו לבבו בכ"י, ציל לברו
 260 יד כי לימוד ונ"י עיין פירושו לאבות דף כה ע"ב.
 טז בהם ציל מהם.
 כה ציל כמו שאירע לו.
 261 א פירושו זה חזר והביא הרב במ"י למשלי יז ט.
 טז שינה, בכ"י שפרדה.
 הערה 2) וכן בהערה 2) המוסגר למחוק.
 בכ"י כך הנירבה: ודרשו בו ז"ל אשריך בעולם הזה המשובחת שבהצלחות ואמ'. ונראה לי שהסופר השמיט כאן כמנהגו מה שבין מלין שוות וכצ"ל: ודרשו בו ז"ל (חולין סד ע"ב) אשריך כעוהז וטוב לך כעוה"ב, וכעוה"ז המשובחת שבהצלחות אסרו אשתך ונ"י.
 262 יג-יד ציל השורים [ויניעתם] רבה, עי רדיק.
 יז ציל יקצין תי קצין.
 263 ז נראה שצ"ל כמצוות פעולות.
 הערה 6 למחוק.

- 265 א אצלי ציל אצלו (פי לסי העתו).
 266 יח השמעה לזולתו עיין לעיל עמ' 18.
 • יט ציל מצאנו סרו כר (ויקר) : כחירקי
 269 ז והמשכן בכי' ולהמשכן.
 • יב ורסו זה, בכי' ורסו ה' ה'.
 • יז עד שהשטים, בן בכי', אבל ציל עם
 שהמים.
 • כט כי נבקע, כמו נבקע בכי'.
 270 ח ציה גם חום בענני כבוד, בן בכי'.
 271 ג שלא, בן ציל ואין לסגרה.
 • ל לחורבנה, ציל על חורבנה.
 272 יב ציל נפ' ש בעלת בת.
 274 א ובכלל זה, ובכלל בכי'.
 276 הערה 1) בן נ"ב, אבל ע"ס פי' הראב"ע
 כצ"ל : ולוא הייתי מקיץ ת מ' ד, כי
 חצי חיי האדם ישן הוא, ועודו
 עסך שאהיה עסך וכו'.
 277 יט ארם, בכי' הארם.
 • כו ציל ליחה [מסיו].
 279 ז לבי בן בכי' ציל כפי.
 • יז להטעים, בכי' להנעים.
 • כא כבר העירתי שיש כאן הסרוך ונראה
 לי שכך ציל : ולפי זה התפלל
 [שהשם יצור] ציור מחשבתו שלא יחטא.
- 280 ה במשחח. בכי' במשיחתו.
 281 כב בכל, בכי' סכל.
 282 ז ו המופנר טעות הרפוס יהיה לטחוק.
 • יב מסחשכו, ציל במחשכו.
 • יח ירך ציל ירך.
 283 יב שבנדו ציר שבנדו.
 • כג צרותי, ציל צרותי.
 284 כג ענינו בכי', וציל ענינינו.
 285 ב מלמטה שהקטנים, בכי' שקטניהם.
 286 ה הקירה ציל החקירה.
 287 • כצ"ל : וכה בשר [ציל כל אדם] כטו.
 288 ט ויא (ה) לסגור כי ציל כי טוב וסרה.
 • הערה 1) ציל איוב לר' כנ.
 289 כב צ"ל וכן הללי אלהיך ציון (יג) כי.
 • הערה 4) ציל בכי' והמהרה.
 290 כא אינכי, בכי' שאינכי.
 291 יט ההתישבות, ציל ההתישבות.
 • כה והחזיר, ציל והזכיר.
 292 ח ילגלות און האנשים (מלהיכ איוב לנ
 טו).
 293 הערה 1) וכן פי' הר"ק : יט הלולים
 רסו לייג סרות.